

Kompetanse – Helse – Migrasjon

Innhold

- Om NAKMI og fagfeltet
- Innvandrerbefolkningen: Hvem kommer og hvorfor
- Levekår
- Barrierer og muligheter
- Kort om dagens flyktningsituasjon

HELSE I ET MIGRASJONSPERSPEKTIV

Fagsamling: Migrasjon og helse
Molde. 9.februar 2016

Warsame Ali
warsame.ali@nakmi.no

NAKMI

Nasjonal kompetanseenhet for minoritetshelse er et tverrfaglig kompetansesenter som gjennom

- kunnskapsformidling
- forskning
- utviklingsarbeid
- informasjonsutveksling

arbeider for å fremme kunnskap om helse og omsorg for mennesker med etnisk minoritetsbakgrunn.

Nasjonal kompetanseenhet for minoritetshelse

- Ca. 12 årsverk, 19 ansatte, med bakgrunn fra over 10 ulike land
- Administrativt under Oslo Universitetssykehus
- Skal serve både primærehelsetjenestene og spesialisthelsetjenestene
- Målet for NAKMIs virksomhet er å skape og formidle forskningsbasert kunnskap som kan fremme god helse og likeverdige helsetjenester for personer med innvandrerbakgrunn
- Forskning på migrasjonshelse
- Formidling til helsepersonell (kurs i migrasjon og helse)
- Har ikke klinisk praksis

Likeverdige helse- og omsorgstjenester – god helse for alle

Nasjonal strategi om innvandreres helse
2013-2017

Strategi for videre arbeid på fagfeltet

- Inkluderer blant annet konkrete tiltak
- Kompetanseheving
- Arbeid med forebygging
- Ulikheter m.m.
  - *NAKMIs kompetanseheving av helsepersonell*

MIGRASJON OG HELSE SOM FAGOMRÅDE

- Har i liten grad inngått i helseutdanningene
  - Medisin
  - Psykologi
  - Sykepleie
  - Fysioterapi
- Tradisjonelt lite fokus på kompetanseheving på feltet

MIGRASJON OG HELSE SOM FAGOMRÅDE

- Har i liten grad inngått i helseutdanningene
  - Medisin **Forening for transkulturell psykiatri**
  - Psykologi **Forening for interkulturell psykologi**
  - Sykepleie **Faggruppe for migrasjonshelse og flerkulturell sykepleie**
- Økende fokus på kompetanseheving
  - Videreutdanning
  - Kurs
  - Konferanser

MIGRASJON OG HELSE SOM FAGOMRÅDE

- Undersøkelser viser at helsepersonell og innvandrerpasienter er enige om hva helsepersonellet trenger å lære mer om:
  - Hvem som migrerer og hvorfor
  - Hva migrasjon gjør med helsen din
  - Ulike perspektiver på helse
  - Rettigheter
  - Kommunikasjon, med og uten tolk.

Innvandrerbefolkningen i Norge

Hvem kommer og hvorfor?

OVERSIKT OVER PRESENTASJONEN

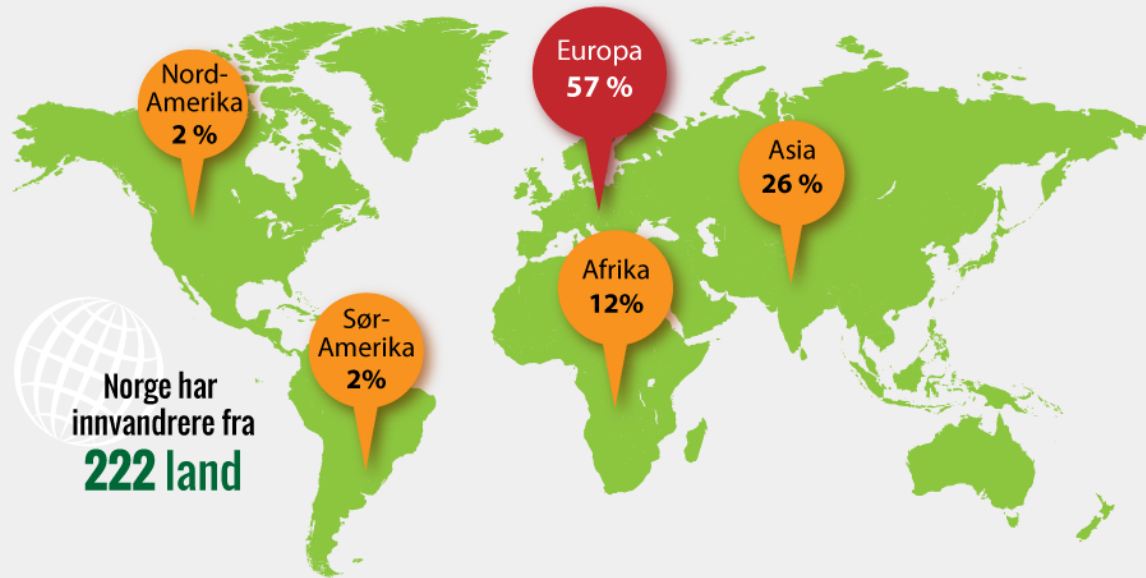

Innvandrerbefolkningen i Norge

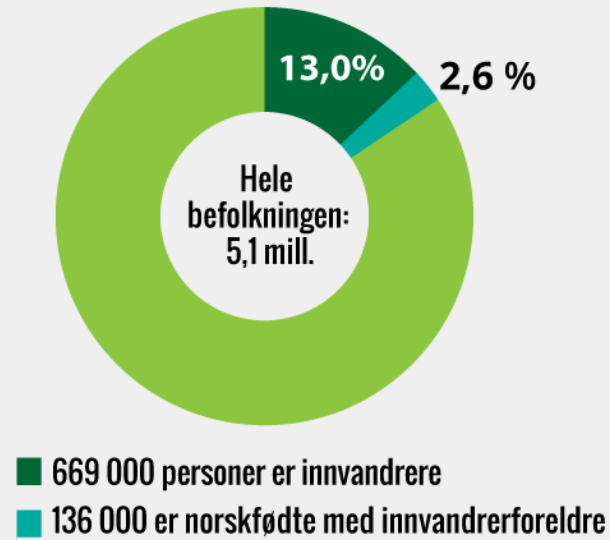
Hvem kommer til Norge og hvorfor?

- *De største innvandrergruppene*
- *De vanligste innvandringsårsakene*
- *Levekår*

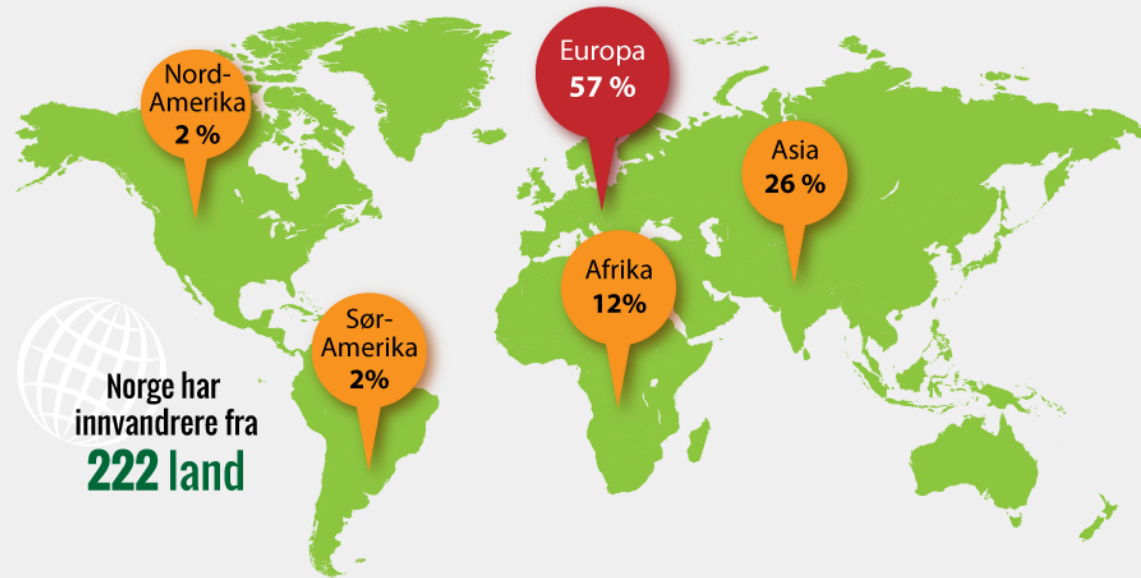
Hvor kommer innvandrerne fra?

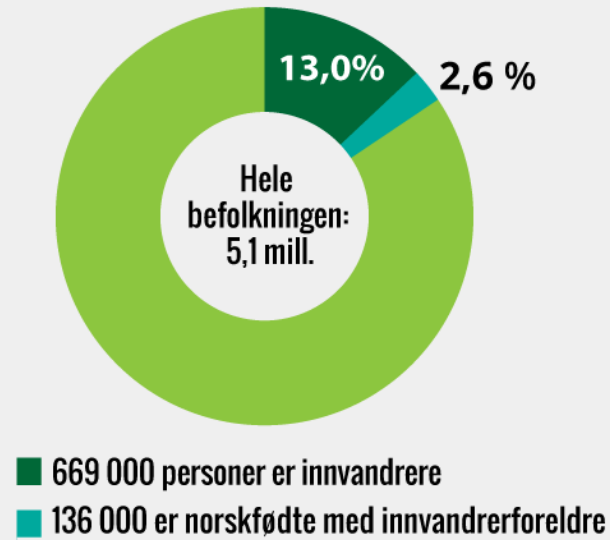
Hvor mange innvandrere er det?

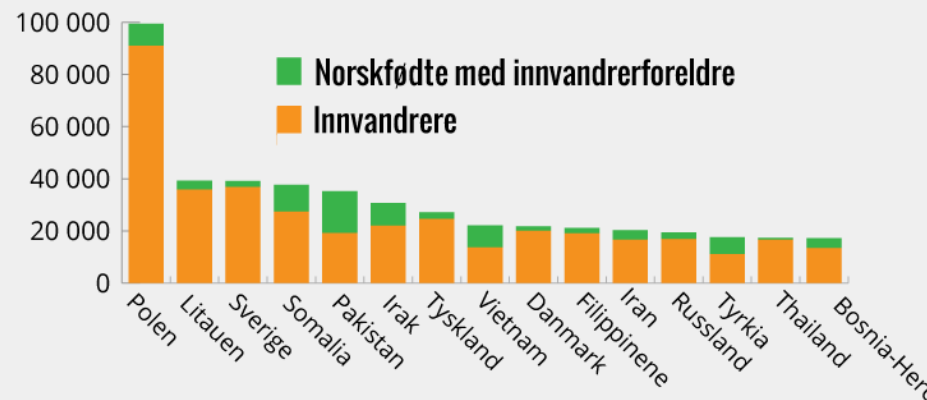
Hvor kommer innvandrerne fra?

Hvor mange innvandrere er det?

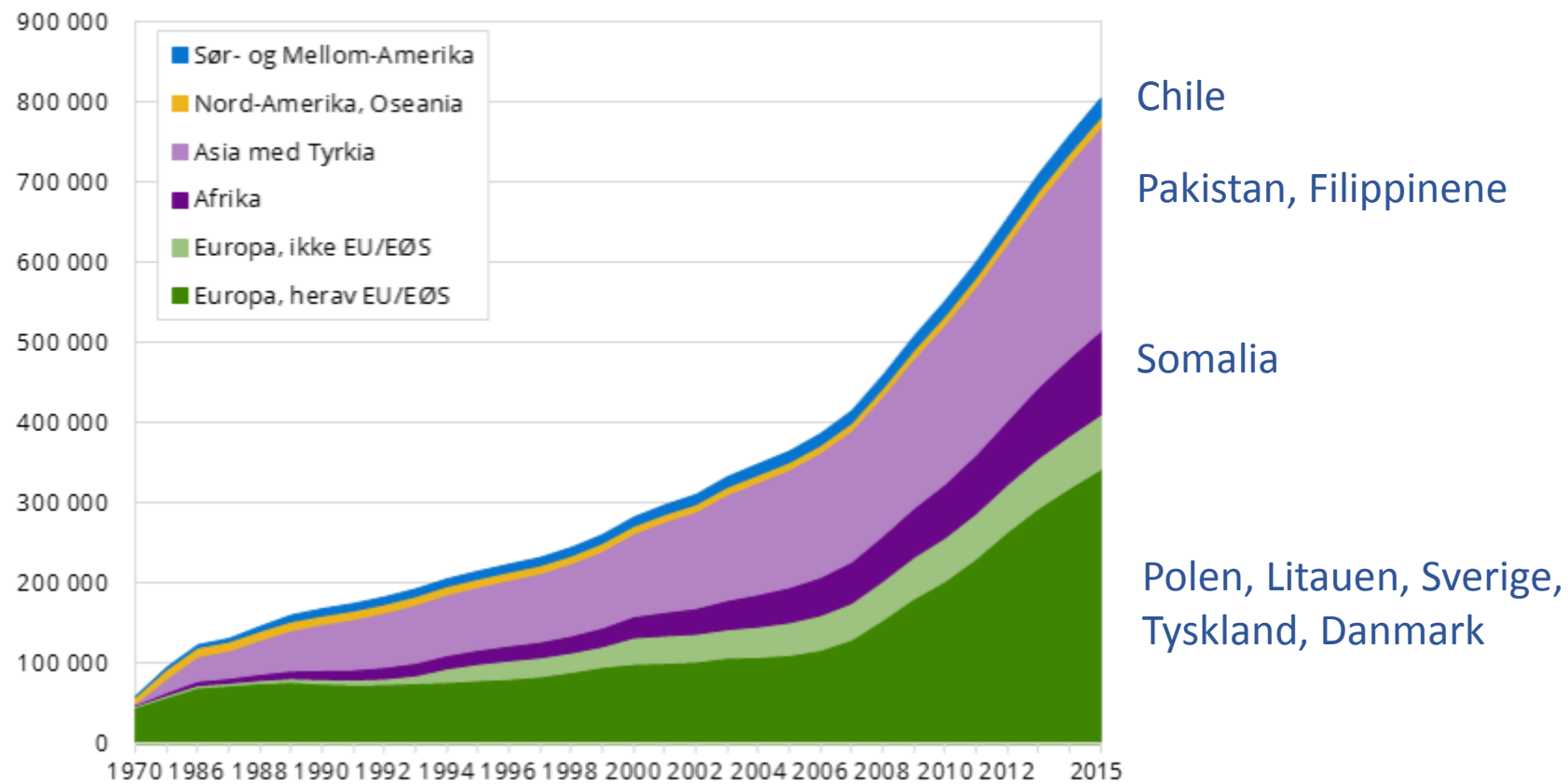

De femten største landene

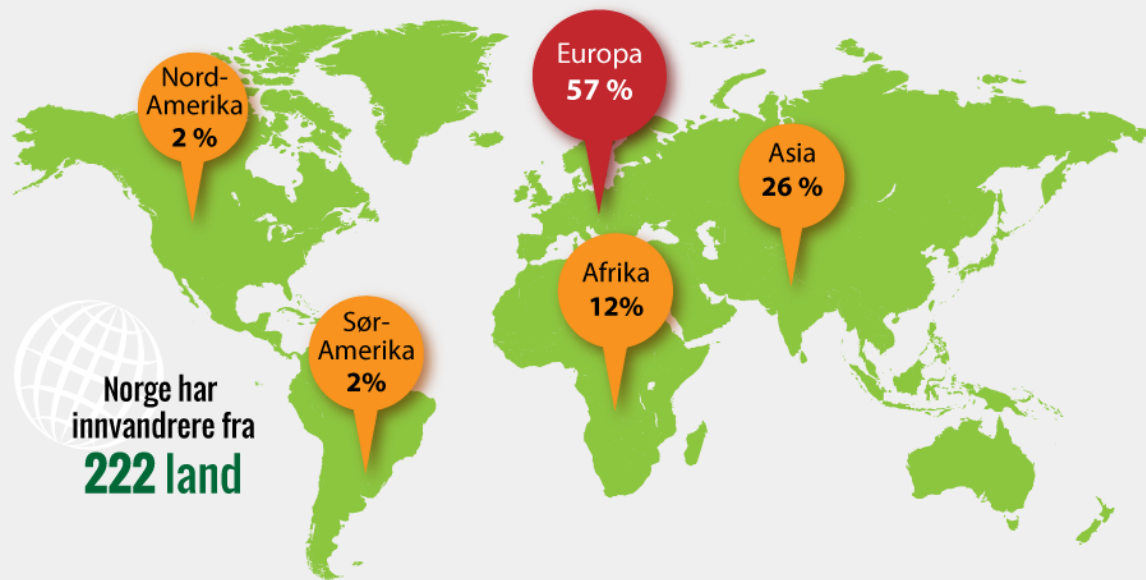
INNVANDRERBEFOLKNINGEN I NORGE

Figur 1. Innvandrere og norskfødte med innvanderforeldre etter landbakgrunn

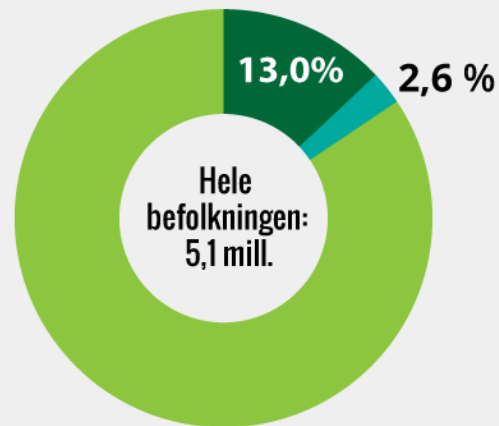

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Hvor kommer innvandrerne fra?

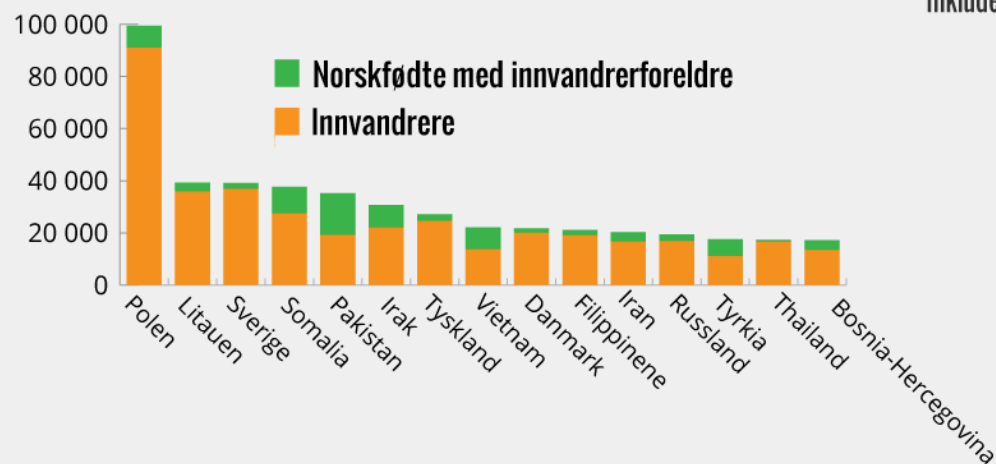

Hvor mange innvandrere er det?

- 669 000 personer er innvandrere
- 136 000 er norskfødte med innvandrerforeldre

De femten største landene

Hvorfor kommer innvandrere til Norge?

Inkluderer ikke nordiske statsborgere

Familie
36%

Arbeid
33%

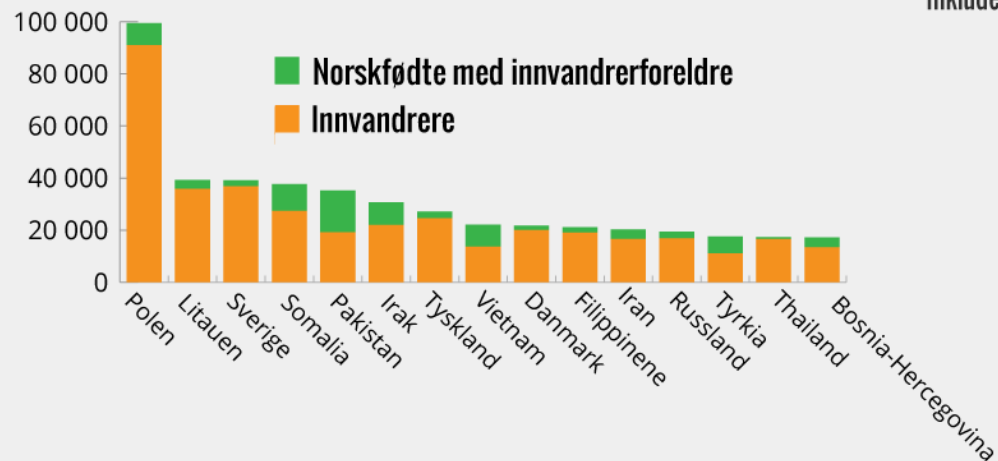
Flukt
19%

Utdanning
10%

De femten største landene

Hvorfor kommer innvandrere til Norge?

Inkluderer ikke nordiske statsborgere

Familie
36%

Arbeid
33%

Flukt
19%

Utdanning
10%

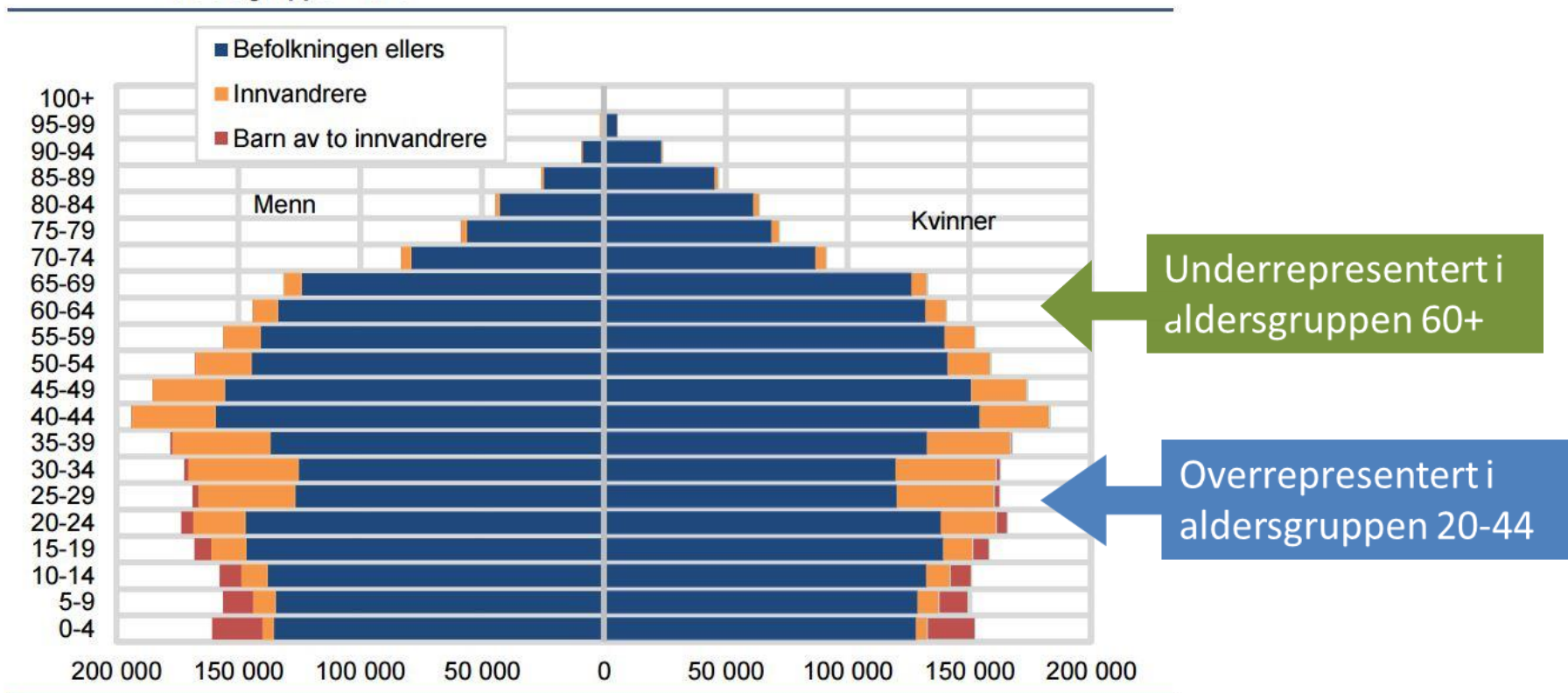
Statistisk sentralbyrå
Statistics Norway

Sysselsetting 63,4 % i innvandrerbefolkningen

ALDER

Figur 2.4. Innvandrere, norskfødte barn av innvandrere og befolkningen ellers, etter aldersgrupper. 2013

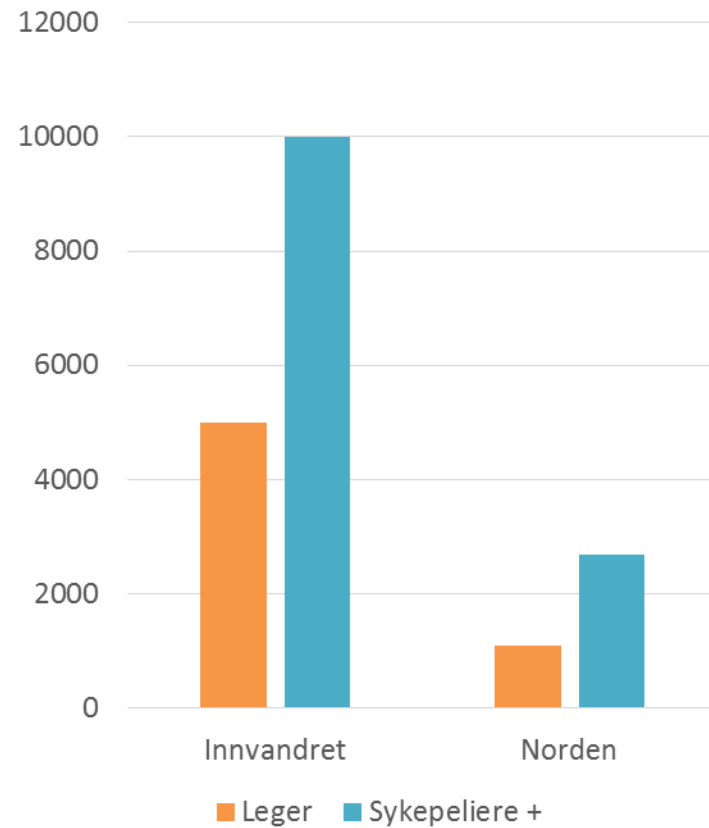
SÅRBARE MIGRANTGRUPPER

Enkelte innvandrergupper kan være i mer utsatte situasjoner enn andre:

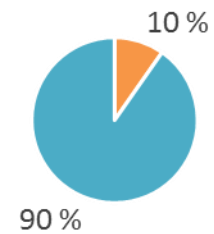
- Asylsøkere: jan-juli 2015: 6000, hele 2014: 12000
- Personer uten lovlig opphold (1. jan2006): 18000?
- Enkelte EU/EØS-borgere (arbeidssøkende, tilreisende musikere m.m.)
- Ofre for menneskehandel: ukjent antall, 324 nye i 2014

INNVAÐRET HELSEPERSONELL

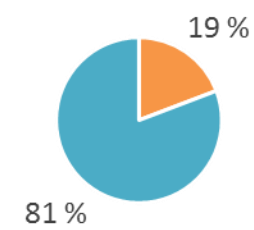
Sykepleiere +

■ Innvandrere ■ Øvrige

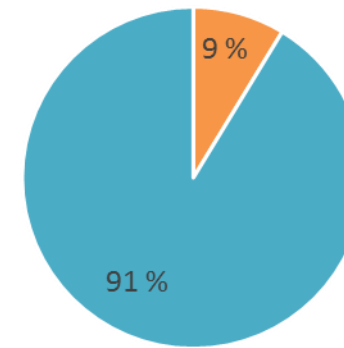
Leger

■ Innvandrere ■ Øvrige

Helse- og sosialfag totalt

■ Innvandrere ■ Øvrige

BEFOLKNINGSUTVIKLINGEN I NORGE

- Innvandrere i Norge: 669 000
  - Barn av innvandrere: 136 000
- Innvandrerbefolkningen: 804378
  - Totalt **15,6 %** av Norges befolkning
- **40% av innvandrere har bodd i Norge i mindre enn fire år**
  - Kunnskap om Norge
  - Kunnskap om norske offentlige tjenester
  - **Kunnskap om norske helsetjenester**
  - **Norskkunnskaper**

SENTRALE BEGREPER: MIGRASJON

- **Migrasjon:** Geografisk forflytning av permanent eller semi-permanent art
  - **Tvungen migrasjon:** Betegner flyktninger* + menneskehandel
    - * Personer som opplever å ha måttet flykte, ikke bare flyktninger ihht FNs Flyktningkonvensjon.
  - **Frivillig migrasjon:** Betegner gjerne arbeidsinnvandrere, studenter, familieetablerere etc.
- **Immigrasjon/innvandring:** Migrasjon over landegrenser sett fra mottakerlandet

SENTRALE BEGREPER: MIGRASJON

- **Migrasjon:** Geografisk forflytning av permanent eller semi-permanent art
  - **Tvungen migrasjon:** Betegner flyktninger + menneskehandel
  - **Frivillig migrasjon:** Betegner gjerne arbeidsinnvandrere, studenter, familieetablerere etc.
- **Immigrasjon/innvandring:** Migrasjon over landegrenser sett fra mottakerlandet
- **Emigrasjon/utvandring:** Migrasjon over landegrenser sett fra avsenderlandet
- **En innvandrer/utvandrer:** En som selv har immigrert/emigrert
- **Innvandrerbefolkningen:** Samlebetegnelse på alle innvandrere + norskfødte med innvandrerforeldre bosatt i Norge

SENTRALE BEGREPER: INTEGRERING

- **Integrering:** Innlemme i et hele
- **Integrering av innvandrere:**
  - Evnen og viljen til å utføre plikter og nyttiggjøre seg rettigheter og muligheter som samfunnet gir.
  - Innvandreres funksjonsdyktige i samfunnet.

SENTRALE BEGREPER: INTEGRERING

- **Integrering:** Innlemme i et hele
- **Integrering av innvandrere:**
  - Evnen og viljen til å utføre plikter og nyttiggjøre seg rettigheter og muligheter som samfunnet gir.
  - Innvandreres funksjonsdyktige i samfunnet.
- **Introduksjonsloven: (1. sep. 2003)**
  - Formål: styrke nyankomne innvandreres mulighet for deltakelse i yrkes- og samfunnslivet, og deres økonomiske selvstendighet.
  - Gjelder flyktninger og familiegjenforente av flyktninger
  - IMDi koordineringsansvar, kommunene utføringsansvar.
- **Introduksjonsprogrammet:**
  - Skal gi grunnleggende ferdigheter i norsk språk og samfunnsliv, og forberede for deltakelse i yrkeslivet.
  - Rett og plikt til 600 timer gratis opplæring
- **Botid:** antall år en person har bodd i Norge

KATEGORIER INNVANDRERE: JURIDISK I

- **Arbeidsinnvandrere:** Person som lovlig har flyttet over en landegrense for å skaffe arbeide
  - I Norge kan opphold og arbeidstillatelse gis til spesialister og sesongarbeidere.
  - EØS-borgere trenger ikke egen oppholdstillatelse, men må registreres (må kunne forsørge seg selv).

KATEGORIER INNVANDRERE: JURIDISK I

- **Arbeidsinnvandrere:** Person som lovlig har flyttet over en landegrense for å skaffe arbeide
  - I Norge kan opphold og arbeidstillatelse gis til spesialister og sesongarbeidere.
  - EØS-borgere trenger ikke egen oppholdstillatelse, men må registreres (må kunne forsørge seg selv).
- **Flyktning:** Person som har måttet flykte av fare for liv og helse
  - **Kvoteflyktning:** Person som oppfyller FNs flyktningkonvensjon, og som Norge tar imot etter forespørsel fra FN. (Norge: ca. 1200 i året).
  - **Asylsøker:** Person som kommer til Norge på egenhånd og ber om beskyttelse. Kan få midlertidig opphold under søknadsprosessen. Hvis asylsøknaden blir innvilget, får søkeren status som flyktning (asyl) og beskyttelse i Norge.
  - **Opphold på humanitært grunnlag:** oppholdstillatelse på grunn av sterke menneskelige hensyn eller særlig tilknytning til Norge. Eks. enslig mindreårige og personer utsatt for menneskehandel
  - **Internt fordreven:** Flyktning som ikke har krysset en landegrensene

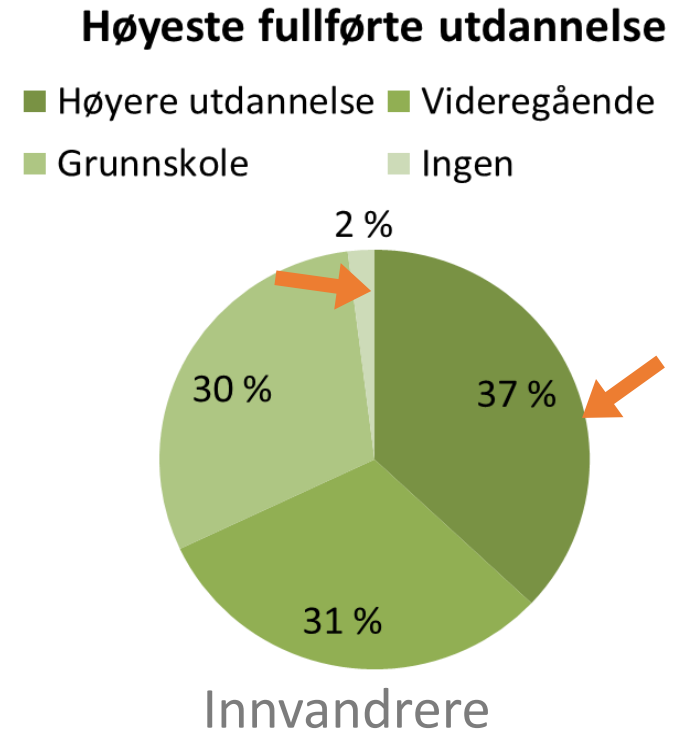
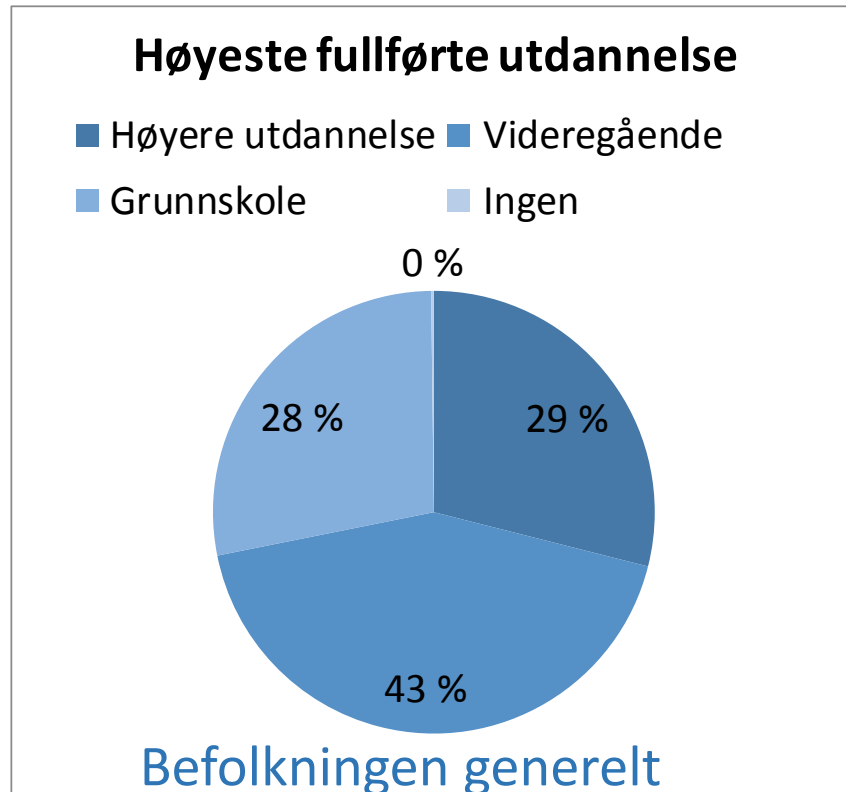
KATEGORIER INNVANDRERE: JURIDISK II

- **Internasjonale studenter, au parirer:** Person som lovlig har flyttet over landegrense for å studere/lære
  - Krav om studieplass/vertsfamilie, tilstrekkelig penger å leve for og bolig
- **Familiegjenforent:** Person som har fått familieinnvandringstillatelse
  - Kan bli familiegjenforent med flyktning, arbeidsinnvandrere eller norsk statsborger
  - Ektefeller, barn, foreldre til barn med flyktningstatus (+ noen særkategorier)
- **Turist:** Lovlig opphold av kort varighet (i Norge 90 dager, krever visum fra land med visumplikt).
- **Personer uten lovlig opphold:** Person som befinner seg i Norge uten å ha lovlig opphold. Antallet i Norge er uvisst.

LEVEKÅR: UTDANNING

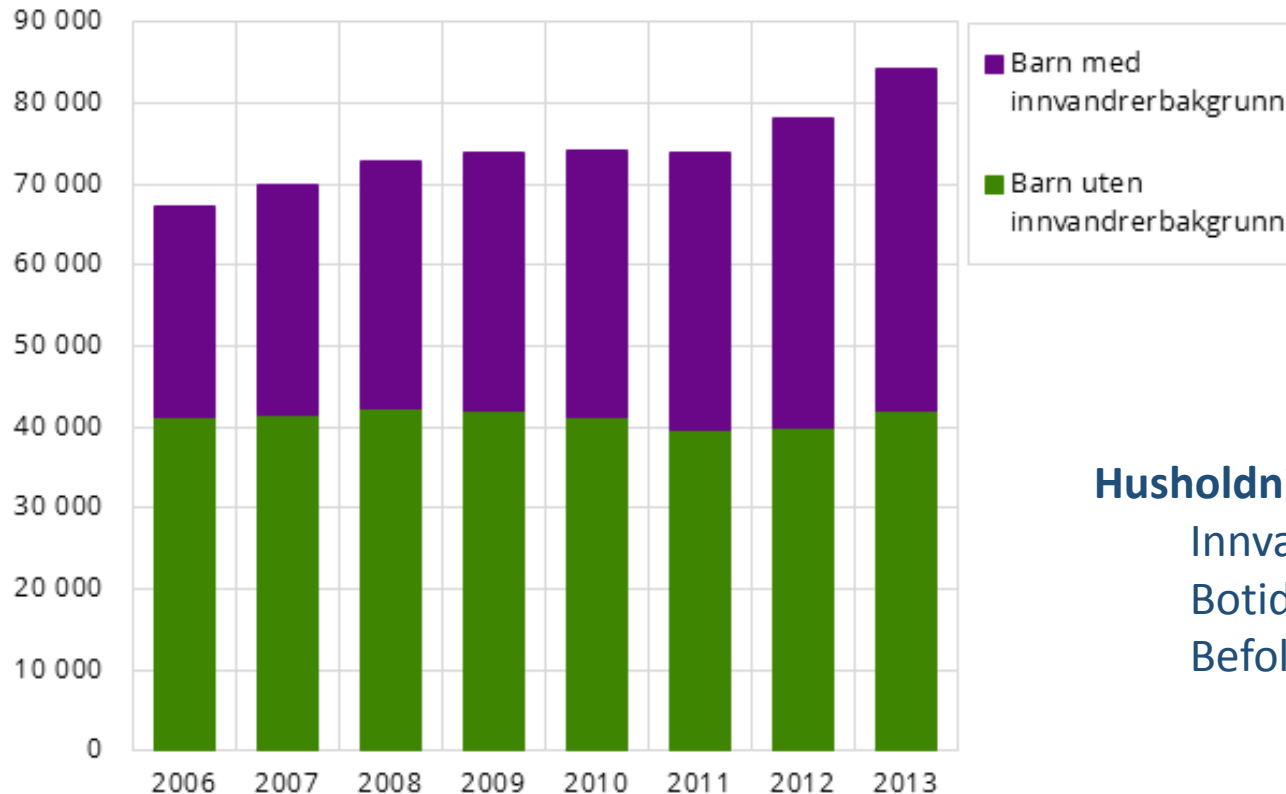

- Store variasjoner mellom ulike grupper
  - Innvandrere fra Somalia: uten utdanninge 6%, Høyere utdanninge 1,2%

OBS: Antallet ubesvart er ikke tatt med her. Tallet er høyt for innvandrere

BARNEFATTIGDOM BLANT INNVADNRERE

Barn i husholdninger med vedvarende lavinntekt.¹ Barn under 18 år med og uten innvandrerbakgrunn

Husholdninger under lavinntektsgrensen

Innvandrere generelt: 24%

Botid under 3 år: 40%

Befolkningen generelt: 8%

¹ Gjennomsnittlig inntekt etter skatt per forbruksenhet (EU) i en treårsperiode under 60 prosent av mediangjennomsnittet i samme treårsperiode.

Kilde: Inntekts- og formuesstatistikk for husholdninger, Statistisk sentralbyrå.

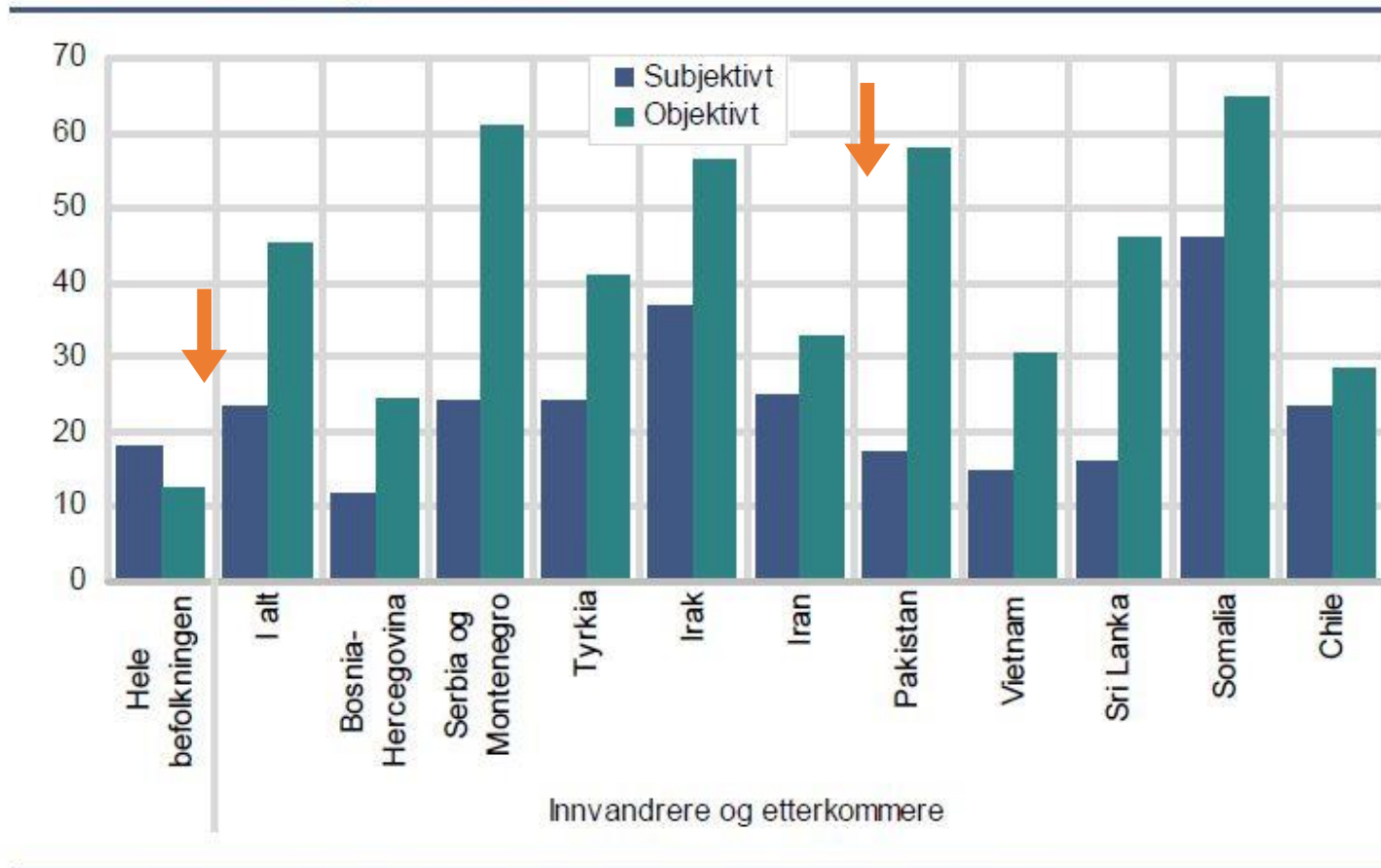
Statistisk sentralbyrå: Økonomi og levkår for ulike lavinntektsgrupper. Rapport 8/2012 Tilgjengelig fra: http://www.ssb.no/a/publikasjoner/pdf/rapp_201208/rapp_201208.pdf

Statistisk sentralbyrå: SA 119

Statistisk sentralbyrå: Flere økonomisk utsatte barn. Tilgjengelig fra: <https://www.ssb.no/inntekt-og-forbruk/artikler-og-publikasjoner/flere-okonomisk-utsatte-barn>

LEVEKÅR: BOLIG

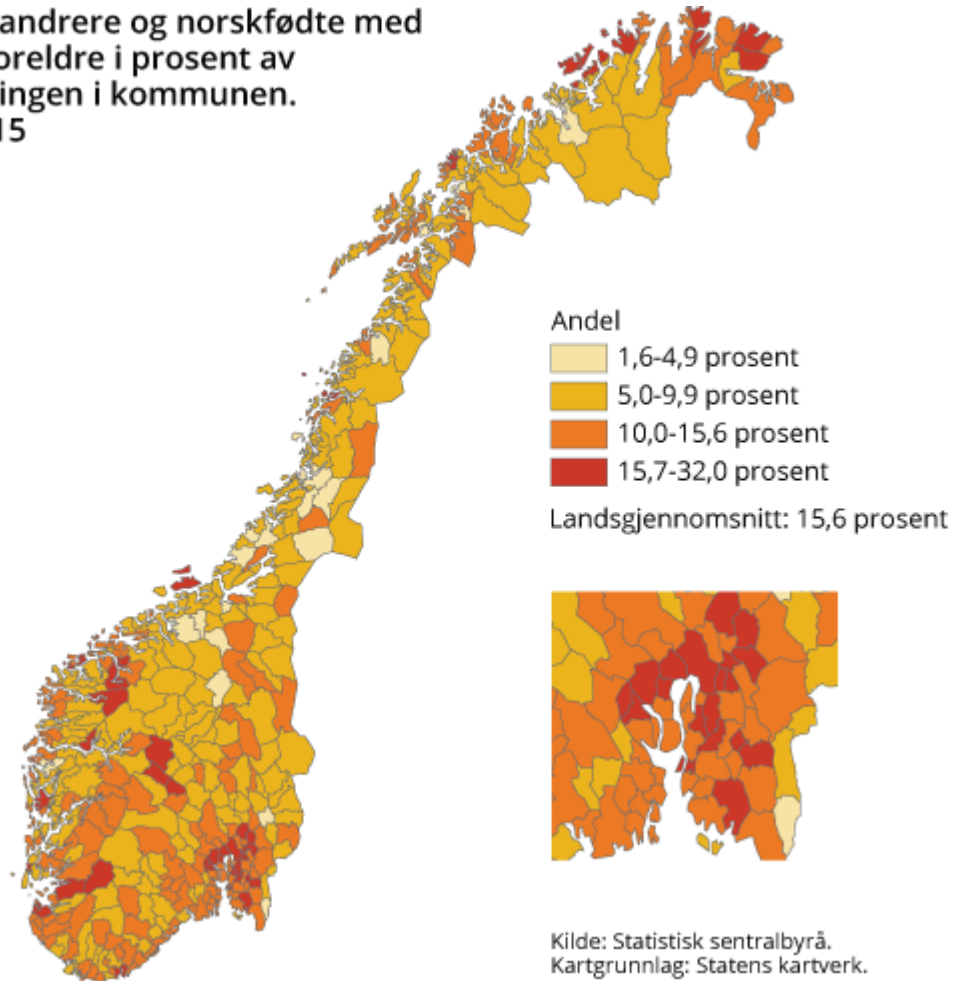
Figur 3.1. Andel trangbodde etter objektive og subjektive kriterier blant befolkningen og blant innvandrere og norskfødte med innvanderforeldre, 16-70 år, etter år og landbakgrunn. Prosent

Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006 og Levekårsundersøkelsene 2004, tverrsnitt.

BOSTED

Figur 3. Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre i prosent av totalbefolkningen i kommunen. 1. januar 2015

70 % i Helse Sør-Øst

BOSTED

Overrepresentert i sentrale Østlandet

Oslo 32%

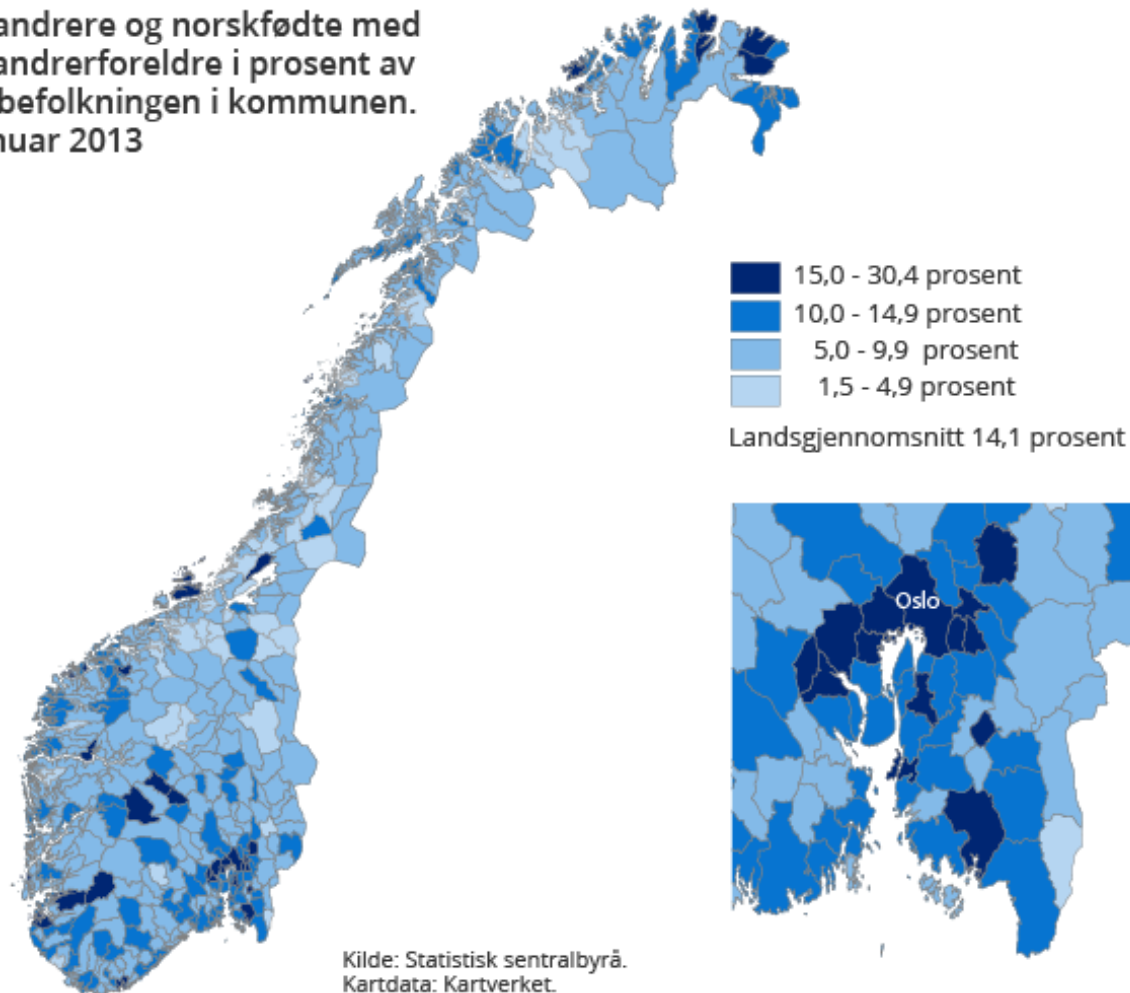
Stor variasjon mellom bydeler:

"Vestkanten": 15-20%

"Østkanten": 25-30%

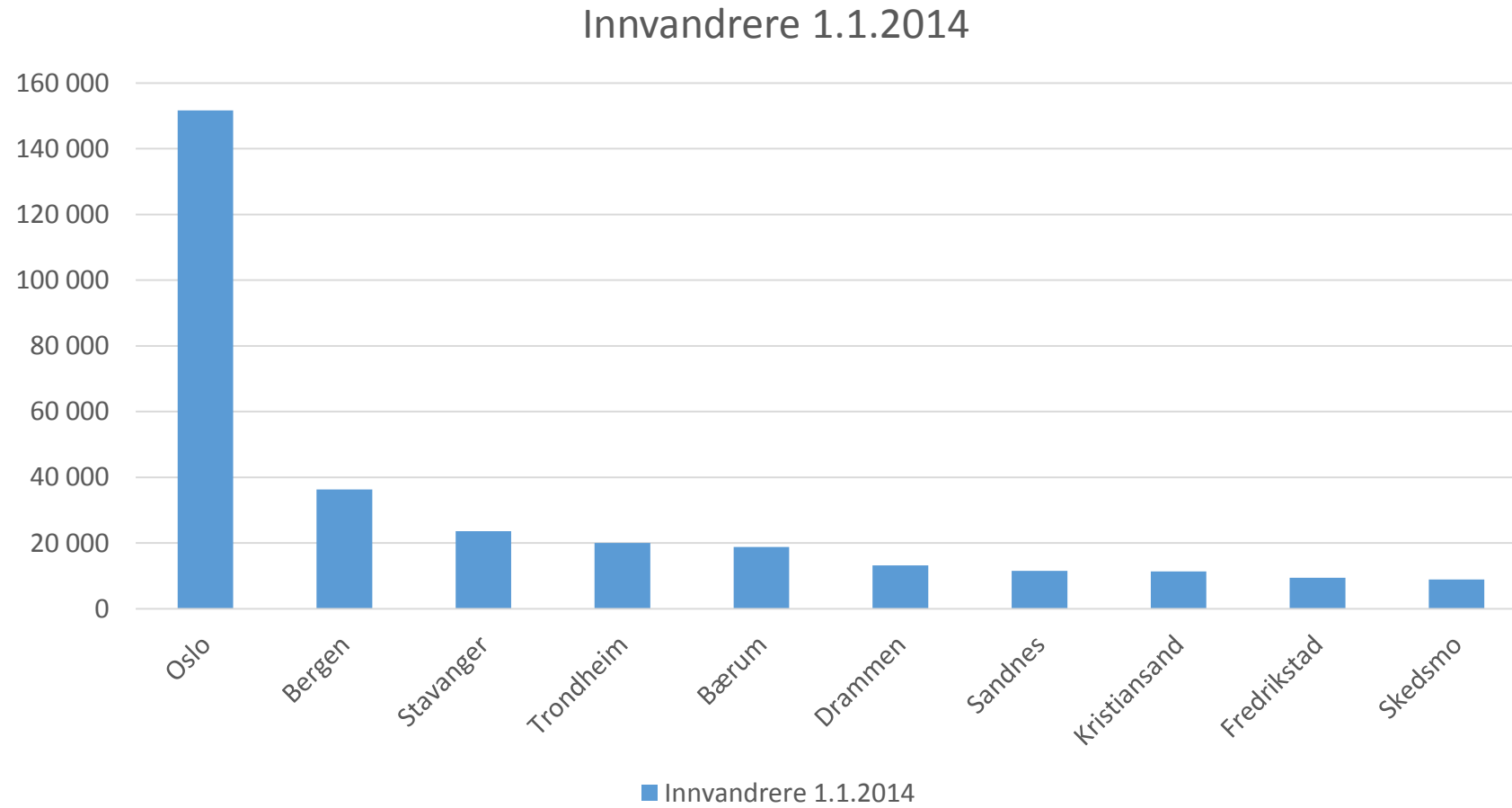
Groruddalen: 40-50%

Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre i prosent av totalbefolkningen i kommunen.
1. januar 2013

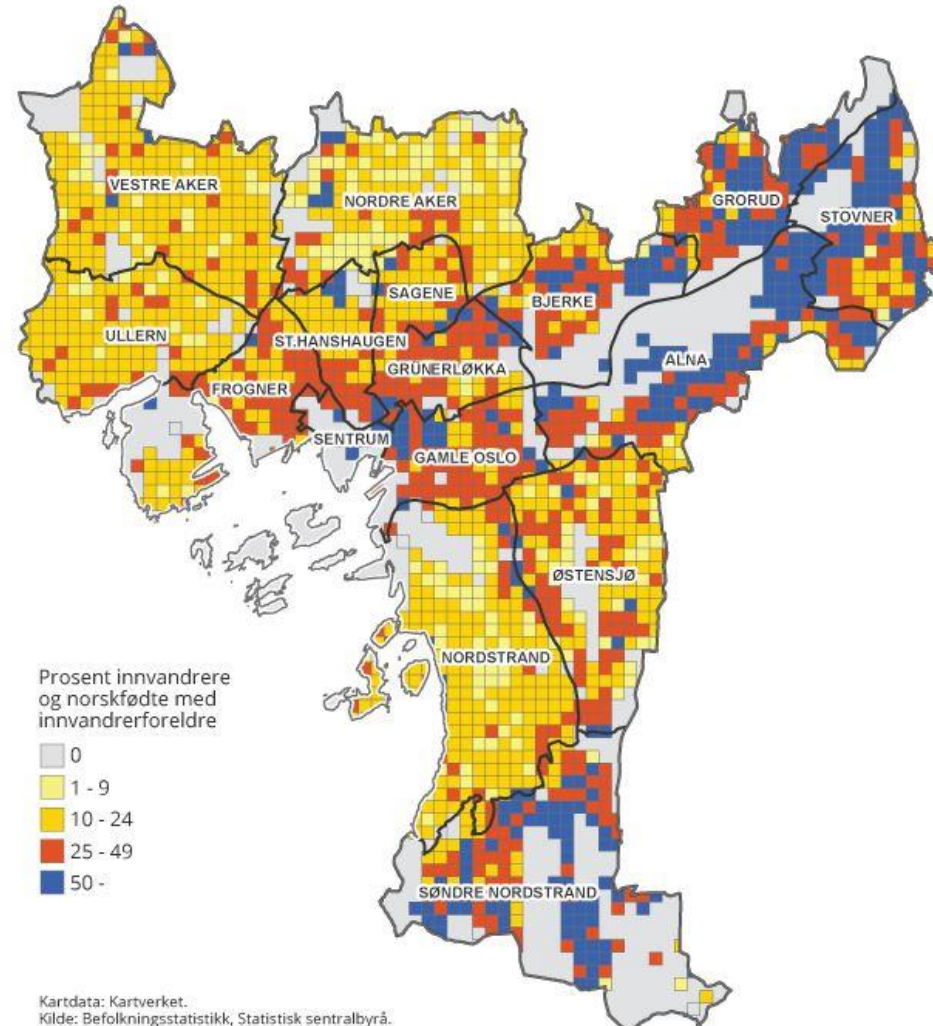

Kommuner med flest innvandrere

BOSTED: OSLO

Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre i bydelene i Oslo per 1.1.2015, som andel av bosatte. I ruter på 250x250 meter

ULIKE GRUPPER

- Det er ulike grupper innvandrere i Norge
  - landbakgrunn
  - oppholdstid
  - juridisk status
  - sosioøkonomisk status
  - sosiale nettverk
  - tradisjon
  - kultur
  - religion

RETT TIL HELSEHJELP

- Beskrevet i
  - Nasjonalt og internasjonalt lovverk
  - Veiledere
  - Forskrifter
  - Yrkesetiske retningslinjer
- Likeverdige helsetjenester er et uttalt mål
  - Ikke likt
  - **Likeverdige**

NORSKFERDIGHETER

- 21% av innvandrerkvinner har store vansker med å snakke med sin lege om helseproblemer
  - Pakistanske 33%
  - Iranske 10%
- Innvandrere som er i arbeid snakker bedre norsk enn de som befinner seg utenfor arbeidsmarkedet

SOSIALT NETTVERK

- Integrering og sosial gruppe
  - Menn
    - Integrering bedrer den psykiske helsen
  - Kvinner
    - Integrering har mer komplekse konsekvenser
      - Dras mellom hjemlandets og norsk kultur
      - Påvirkning av rolle og identitet
      - Varierende mulighet for integrering?
  - Barn og ungdom
    - Jenter
      - Kan oppleve press fra hjemlandets/foreldrenes og norsk kultur

OPPSUMMERING

- **Innvandringen til Norge**
  - Lang prosess, ulike grupper har dominert til ulike tider. Stor økning siste 10-20 årene
  - Mange med kort botid
- **Scorer dårligere på levekårsstatistikk**
  - Noen grupper tungt overrepresentert med lav inntekt, lav utdanning, dårlige boforhold
- **Stor variasjon mellom grupper**
  - Landbakgrunn
  - Innvandringsgrunn
- **Store variasjon innad i gruppene**
  - Botid har stor betydning
  - Sosiale levekårsindikatorer som inntekt, utdanning etc.
  - Større forskjeller mellom kjønnene
- **Variasjonene større blant innvandrere enn befolkningen generelt**

BARRIERER OG MULIGHETER: KUNNSKAP

Kunnskap hos helsepersonell

- Øke fokus i grunn- og etterutdanning
  - En naturlig del av alle emner

BARRIERER OG MULIGHETER: KUNNSKAP

Kunnskap hos helsepersonell

- Øke fokus i grunn- og etterutdanning
  - En naturlig del av alle emner
- Tilby tilpassede kurs for helsepersonell
  - Nasjonal strategi om innvandreres helse:
    - NAKMIs kursserie om migrasjon og helse
      - Innføringskurs for helsepersonell
      - Påbyggingskurs om ulike temaer
      - Samarbeid med Diabetesforbundet

BARRIERER OG MULIGHETER: KUNNSKAP

Kunnskap hos helsepersonell

- Øke fokus i grunn- og etterutdanning
  - En naturlig del av alle emner
- Tilby tilpassede kurs for helsepersonell
  - Nasjonal strategi om innvandreres helse: NAKMIs kursserie om migrasjon og helse
- Tilby etterutdanningskurs for personer som utdanner helsepersonell
  - C2ME: felles utvikling av læringsutbytter for medisinerutdanningene i Europa

BARRIERER OG MULIGHETER: KOMMUNIKASJON

Bedre kommunikasjon mellom helsepersonell, pasient og pårørende:

- Heve helsepersonells kompetanse knyttet til bruk av tolk
  - Regelverk og praktisk bruk

BARRIERER OG MULIGHETER: KOMMUNIKASJON

Bedre kommunikasjon mellom helsepersonell, pasient og pårørende:

- Heve helsepersonells kompetanse knyttet til bruk av tolk
  - Regelverk og praktisk bruk
- Sørge for at tolketjenester er tilgjengelig for den som trenger det- når det trengs
  - Kunnskap om når og hvordan man skaffer tolk på den enkelte arbeidsplass

BARRIERER OG MULIGHETER: KOMMUNIKASJON

Bedre kommunikasjon mellom helsepersonell, pasient og pårørende:

- Heve helsepersonells kompetanse knyttet til bruk av tolk
  - Regelverk og praktisk bruk
- Sørg for at tolketjenester er tilgjengelig for den som trenger det- når det trengs
  - Kunnskap om når og hvordan man skaffer tolk på den enkelte arbeidsplass
- Tilpasse informasjon pasientens språklige ferdigheter og health literacy
  - Skriftlig og muntlig

BARRIERER OG MULIGHETER: TILPASSEDE TILBUD

Tilpassede tiltak:

- Den enkeltes behov og muligheter
  - Sykdomsmønster
  - Mulighet til deltagelse
  - Økonomi og sosiale forhold
  - Nettverk

BARRIERER OG MULIGHETER: TILPASSEDE TILBUD

Tilpassede tiltak:

- Den enkeltes behov og muligheter
  - Sykdomsmønster
  - Mulighet til deltagelse
  - Økonomi og sosiale forhold
  - Nettverk
- Tilgjengelig
  - Fysisk/geografisk
  - Økonomisk
  - Sosialt

BARRIERER OG MULIGHETER: TILPASSEDE TILBUD

Tilpassede tiltak:

- Den enkeltes behov og muligheter
  - Sykdomsmønster
  - Mulighet til deltagelse
  - Økonomi og sosiale forhold
  - Nettverk
- Tilgjengelig
  - Fysisk/geografisk
  - Økonomisk
  - Sosialt
- Brukermedvirkning
  - I planlegging
  - Utvikling
  - Gjennomføring
  - Evaluering

BARRIERER OG MULIGHETER: FORSKNING

Lite forskning på flere områder

- Behov for epidemiologiske undersøkelser
  - Levekår
  - Livsstil
  - Kosthold
  - Fysisk aktivitet
  - Deltagelse i frivillige organisasjoner?

BARRIERER OG MULIGHETER: FORSKNING

Lite forskning på flere områder

- Behov for epidemiologiske undersøkelser
  - Levekår
  - Livsstil
  - Kosthold
  - Fysisk aktivitet
  - Deltagelse i frivillige organisasjoner?

- Behov for kunnskap om tjenestene
  - Kvalitet
  - Bruk
  - Pasienttilfredshet

BARRIERER OG MULIGHETER: FORSKNING

Lite forskning på flere områder

- Behov for epidemiologiske undersøkelser
  - Levekår
  - Livsstil
  - Kosthold
  - Fysisk aktivitet
  - Deltagelse i frivillige organisasjoner?
- Behov for kunnskap om tjenestene
  - Kvalitet
  - Bruk
  - Pasienttilfredshet
- Praksisnær forskning
  - Helsepersonells erfaringer
  - Inkludering og delaktighet i frivillig sektor

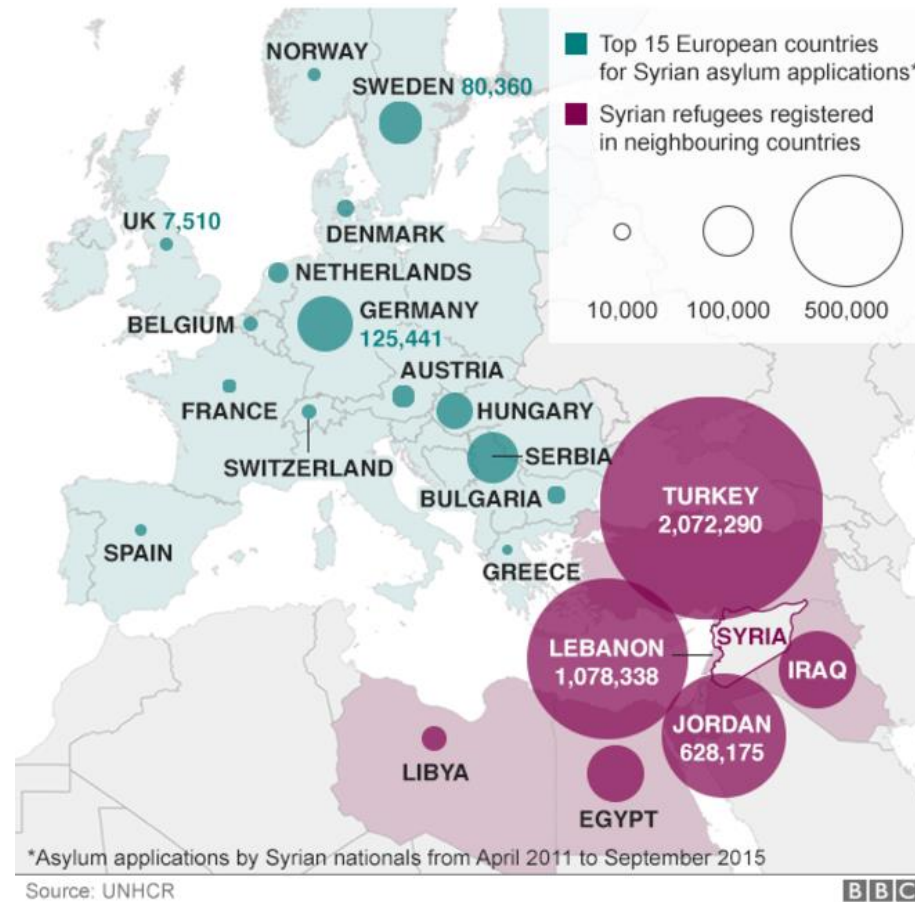
FLYKTNINGSITUASJONEN

FLYKTNINGSITUASJONEN: ANTALL

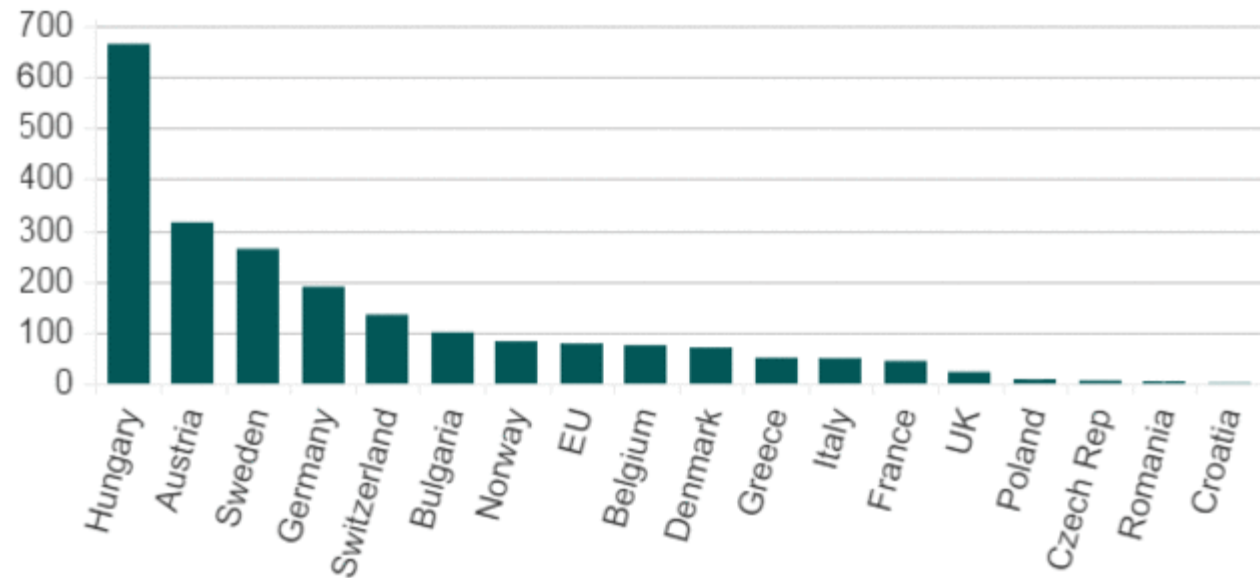
Syrians in neighbouring countries and Europe

FLYKTNINGSITUASJONEN: ANTALL

Asylum applications per 100,000 local population

Jan - Jun 2015

Source: Eurostat

FLYKTNINGSITUASJONEN: EUROPA

- **Antallet fører til stort press på mottakssiden**
  - Tidvis kaotisk og uoversiktlig
    - Personer kommer bort fra hverandre
  - Politi, helsepersonell og frivillige er mange steder utslitt
  - Enkelte steder problemer med primærbehov som mat og ly
  - Stort press på elementære helsetjenester
    - Sårstell og akutt
  - Enkelte steder grov utnyttelse
    - Eks. Doble brødpriser for flyktninger
    - Mafia og kriminelle nettverk utnytter flyktninger på det groveste

FLYKTNINGSITUASJONEN: NORGE

2015 uke 41-43 (6.okt-26.okt) : Registrerte asylsøknader etter fem største statsborgerskap			
Statsborgerskap	Uke 41	Uke 42	Uke 43
7.Total	1 946	2 000	1 867
1.Syria	931	895	646
2.Afghanistan	289	384	493
3.Irak	345	296	264
4.Eritrea	106	114	114
5.Iran	66	57	118
6.Andre land	209	254	232

FLYKTNINGSITUASJONEN: NORGE

- **Asylmottak:**

- Per 26. oktober sitter totalt 22 125 personer i norske mottak.
- Av dem er 5219 i transittmottak, 14 342 i ordinære mottak, og 73 i tilrettelagte plasser. 2491 bor i ulike mottak for enslige mindreårige asylsøkere.
- Asylsøkere fra Syria, Eritrea, Afghanistan og Somalia utgjør de største gruppene.

- **Asylvekst:**

- 2014: 11 480 asylsøkere til Norge.
- 2015 (til oktober): 20 000 asylsøkere til Norge.
- UDIs prognose 2016: 25 000- 30 000

Rett til helsetjenester

- «Asylsøkere, flyktninger og familiegjenforente har samme rett til helsetjenester som den øvrige befolkningen.»
- «Retten til helsehjelp for asylsøkere gjelder fra de kommer til Norge for å søke asyl.»

Rett til helsetjenester

- Gjelder både somatikk og psykisk helsehjelp
- Gjelder både kommune- og spesialisthelsetjeneste
- Gjelder også hjelp for rusmiddelproblemer.
- Voksne asylsøkere i statlige mottak har ikke rett til omsorgstjenester fra kommunen
- Personer under 18 har rett til både helse- OG omsorgstjenester

Rett til helsetjenester

- Skal kunne få legekonsultasjon også uten D-nummer.
- D-nummer er en forutsetning for å kunne stå på liste hos en fastlege, men må ikke hindre at pasient får konsultasjon med lege.
- Dersom personen kun har D-nummer kan det være praktisk sett vanskelig å få fastlege.
  - Vil trenge noe praktisk assistanse

Rettigheter: Helsestasjonen

- Helsestasjons- og skolehelsetjenesten skal gi et helsefremmende og forebyggende tilbud til alle gravide, barn og unge 0-20 år.
- Dette innebærer:
  - helseundersøkelser
  - vaksinerings
  - oppsøkende virksomhet (hjemmebesøk)
  - helseopplysning og veiledning
- Også beboere på mottak har rett til denne tjenesten
- Ikke alle unge og foreldre kjenner til dette tilbudet

